

Gjør penger folk til einstøinger og egoister?

Reidar Ommundsen

Reidar Ommundsen

Om penger ikke er roten til alt ondt, kan det å tenke på penger bidra til at vi blir mer opptatt av oss selv på bekostning av andre.

PÅVIRKER: Det å tenke på penger ser ut til å kunne bringe folk i en mental tilstand der de ønsker å være uavhengige av andre.

Penger gir oss mulighet til å skaffe oss ting vi ønsker og realisere våre drømmer. Penger kan også bidra til at vi blir mer uavhengige, slik at vi ikke trenger å be andre om hjelp. Et ordtak sier at penger skaper mannen. Ifølge en gruppe psykologer ved Carlson School of Management ved universitetet i Minnesota kan selv det å tenke på penger fremelske selvtilstrekkelighet, uavhengighet og individualisme, og virke sosialt isolerende slik at vi legger mindre vekt på fellesskap og omtanke for andre.

Gruppen av forskere, under ledelse av Kathleen Vohs, rekrutterte flere hundre collegestudenter til å delta i en rekke ulike eksperimenter, ni i alt. I hvert av eksperimentene ble halvparten av deltakerne – eksperimentgruppen – på en listig måte påvirket eller «primet» til å tenke på penger, uten at de ble seg bevisst at det var det som skjedde og at det hadde noen sammenheng med selve undersøkelsen de deltok i. Primingen kunne for eksempel skje ved at de leste et essay om penger, i et annet eksperiment ved at det på veggen foran dem var en stor poster som viste ulike valutaer. Den andre halvparten av deltakerne i hvert eksperiment – kontrollgruppen – ble utsatt for en mer nøytral påvirkning.

I ett av disse eksperimentene ble både eksperimentgruppen og kontrollgruppen satt til å løse et vanskelig geometrisk puslespill. De fikk beskjed om at de kunne be om hjelp fra forsøkslederen når det måtte være. Deltakerne i eksperimentgruppen som hadde blitt ledet til å tenke på penger, ventet i snitt 70 prosent lenger med å be om hjelp enn deltakerne i kontrollgruppen. I et annet eksperiment brukte deltakerne i eksperimentgruppen i snitt halvparten så lang tid som deltakerne i kontrollgruppen med å hjelpe en de trodde også var deltaker som dem selv, men som var eksperimentators medhjelper. I en annen undersøkelse viste deltakerne i eksperimentgruppen seg også mindre tilbøyelige til å plukke opp blyanter som en person (eksperimentators medsammensvorne) mistet på gulvet. Andre eksperimenter viste at det å ha blitt ledet til å tenke på penger ikke bare førte til redusert hjelpsøkende og prososial atferd, det førte også til en større grad av sosial isolering. I en annen variant av eksperimentet foretrakk deltakere i eksperimentgruppen i større grad å arbeide alene på en oppgave, selv om samarbeid med en annen person ga løfte om mindre arbeid.

Alt i alt synes disse eksperimentene å vise at det å tenke på penger bringer folk i en mental tilstand der de ikke ønsker å være avhengige av andre og heller ikke at andre skal være avhengige av dem. Forfatterne skriver at resultatene passer godt sammen med en annen studie av Frank, Gilovich og Regan (1993) som fant at studenter som studerte økonomi – sammenlignet med studenter i andre fag – valgte handlingsalternativer i spill som primært tjente dem selv. Men om disse funnene lar seg reproducere i en mer sosialdemokratisk kultur som den norske, er et åpent spørsmål.